

**INTERAKTIV ELEKTRON PLATFORMALAR ASOSIDA
MULOQOT KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH METODLARI**

Valijonov Ilhomjon Xolmatjon o'g'li

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

Email: ilhomjonvalijonov97@gmail.com

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada interaktiv elektron platformalar (Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams) asosida bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish metodlari keng qamrovda tahlil qilingan. Raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi pedagogik muloqotni tashkil etish shakllari va vositalarini tubdan yangilashni talab etmoqda. Tadqiqotda elektron platformalarning didaktik imkoniyatlari, ularning kommunikativ faoliyatga ta'siri hamda amaliyotda qo'llash metodlari chuqur o'rganilgan. Forum-munozara, chat asosidagi muloqot, videokonferensiya, peer-feedback, case-study, loyiha asosida ta'lim va reflektiv topshiriqlar kabi metodlar tizimli yondashuv asosida tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari interaktiv platformalar yordamida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish samaradorligi yuqori ekanligini ko'rsatadi.*

***Kalit so'zlar:** interaktiv platforma, Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams, kommunikativ kompetensiya, muloqot ko'nikmalari, raqamli ta'lim, forum, chat, videokonferensiya, refleksiya.*

Kirish. Bugungi globallashtirish va raqamlashtirish jarayonlari ta'lim tizimiga tub o'zgarishlar olib kirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida ta'lim jarayonining an'anaviy shakllari o'rnini interaktiv va raqamli muhitga asoslangan yangi pedagogik yondashuvlar egallamoqda. Bu esa o'z navbatida o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qo'yiladigan talablarni ham tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki samarali kommunikator, muammoli vaziyatlarni hal qiluvchi, jamoani boshqaruvchi va raqamli texnologiyalarni qo'llay oluvchi mutaxassis bo'lishi zarur. Ayniqsa,

pedagogik faoliyatning asosini tashkil etuvchi kommunikativ kompetensiya bugungi kunda yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki ta'lim jarayonining muvaffaqiyati ko'p jihatdan o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi samarali muloqotga bog'liqdir. Raqamli ta'lim muhitida kommunikatsiya an'anaviy auditoriya muloqotidan sezilarli darajada farq qiladi. Bu yerda muloqot ko'proq elektron vositalar orqali amalga oshiriladi: forumlar, chatlar, videokonferensiyalar, elektron topshiriqlar, virtual guruhlar va boshqa interaktiv vositalar orqali. Bunday sharoitda o'qituvchi nafaqat og'zaki nutq, balki yozma muloqot, vizual kommunikatsiya va raqamli etikani ham mukammal egallashi lozim.

Shu sababli bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda interaktiv elektron platformalarning imkoniyatlaridan samarali foydalanish dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Moodle, Google Classroom va Microsoft Teams kabi platformalar nafaqat ta'limni tashkil etish, balki muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ham keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi interaktiv elektron platformalar asosida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish metodlarini aniqlash, ularning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish muammosi zamonaviy pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masala ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar tomonidan turli aspektlarda o'rganilgan bo'lib, ular pedagogik kommunikatsiya, interfaol metodlar va raqamli texnologiyalar integratsiyasiga alohida e'tibor qaratgan.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda pedagogik muloqot o'qituvchi kasbiy faoliyatining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi. Pedagogik mahoratni shakllantirishda kommunikativ kompetensiya asosiy komponentlardan biri sifatida qaraladi. Tadqiqotchilar o'qituvchining nutq madaniyati, tinglash qobiliyati, muloqot strategiyalarini tanlay olish hamda pedagogik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini kasbiy tayyorgarlikning muhim mezonini sifatida ko'rsatadi.

Xorijiy tadqiqotlarda esa kommunikativ faoliyat raqamli ta'lim muhitida yangi mazmun kasb etishi ta'kidlanadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda muloqot jarayoni multimodal xarakterga ega bo'lib, unda matnli, audio va video vositalar birgalikda qo'llaniladi. Ayniqsa, sinxron (videokonferensiya) va asinxron (forum, chat) muloqot shakllarining uyg'unlashuvi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro ta'sirni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi.

Xalqaro tajribada o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan modellarda kommunikativ ko'nikmalar alohida o'rin egallaydi. Bu borada raqamli kommunikatsiya, hamkorlik va axborot almashish qobiliyatlari asosiy kompetensiyalar qatoriga kiritiladi. Shuningdek, texnologiya, pedagogika va mazmun integratsiyasiga asoslangan yondashuvlar (TPACK modeli) o'qituvchining samarali faoliyatini ta'minlovchi omil sifatida qaraladi. Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, interaktiv elektron platformalar asosida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish metodlari hali yetarli darajada tizimli va kompleks tarzda ishlab chiqilmagan. Aynan shu jihat mazkur tadqiqotning ilmiy yangiligi va dolzarbligini belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqot bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish jarayonini tizimli yondashuv asosida o'rganishga qaratildi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi hamda interfaol pedagogik texnologiyalar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar majmuasi qo'llanildi:

- ❖ Nazariy metodlar – mavzuga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, umumlashtirish va tizimlashtirish;
- ❖ Empirik metodlar – pedagogik kuzatuv, suhbat, so'rovnoma va tajriba-sinov ishlari;
- ❖ Modellashtirish metodi – elektron platformalar asosida kommunikativ faoliyatni tashkil etish modelini ishlab chiqish;
- ❖ Qiyosiy tahlil – an'anaviy va raqamli ta'lim muhitidagi kommunikativ faoliyatni solishtirish.

Tajriba-sinov ishlari oliy ta'lim muassasasida olib borilib, unda Moodle, Google Classroom va Microsoft Teams platformalaridan foydalanildi. Talabalar bilan forum-munozaralar, videoseminarlar, guruh loyihalari va reflektiv topshiriqlar tashkil etildi. Kommunikativ kompetensiyani baholash uchun quyidagi mezonlar ishlab chiqildi:

1. motivatsion;
2. kognitiv;
3. amaliy;
4. reflektiv.

Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.

Tahlil va natijalar. O'tkazilgan tadqiqot natijalari interaktiv elektron platformalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyasini samarali rivojlantirishini ko'rsatdi. Avvalo, Moodle platformasida tashkil etilgan forum-munozaralar talabalarni yozma muloqotga faol jalb etdi. Talabalar o'z fikrlarini mantiqiy va asosli bayon etish, boshqalarning fikrini tahlil qilish hamda munozara olib borish ko'nikmalarini egalladi. Bu esa ularning ilmiy nutq madaniyatini rivojlantirdi. Google Classroom platformasida tashkil etilgan hamkorlik faoliyati esa jamoaviy muloqotni rivojlantirdi. Talabalar birgalikda ishlash jarayonida o'zaro fikr almashish, kelishuvga erishish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmalarini shakllantirdi. Microsoft Teams platformasida o'tkazilgan videokonferensiyalar og'zaki muloqotni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etdi. Talabalar real vaqt rejimida savol-javob qilish, fikr bildirish va munozara yuritish orqali nutq madaniyatini oshirdi. Shuningdek, peer-feedback va case-study metodlari talabalarni mustaqil fikrlashga undadi. Talabalar muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, qaror qabul qilish va o'z fikrini himoya qilish ko'nikmalarini rivojlantirdi. Tadqiqot natijalari quyidagi ijobiy o'zgarishlarni ko'rsatdi:

1. kommunikativ faollik oshdi;
2. muloqot sifati yaxshilandi;

3. refleksiv tahlil rivojlandi;
4. pedagogik qaror qabul qilish ko'nikmalari shakllandi.

Xulosa va takliflar. O'tkazilgan tadqiqot natijalari interaktiv elektron platformalar asosida muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ faoliyat yangi shakl va mazmun kasb etib, o'qituvchidan zamonaviy ko'nikmalarni talab qiladi.

Trening mashg'ulotlari va situatsion topshiriqlar talabalarni real pedagogik vaziyatlarga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Elektron platformalar esa ushbu jarayonni samarali tashkil etish, tezkor teskari aloqa berish va refleksiyaning yo'lga qo'yish imkonini yaratadi.

Amaliy jihatdan quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin: oliy ta'lim muassasalarida interaktiv platformalar asosida mashg'ulotlarni keng joriy etish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus trening kurslarini tashkil etish, situatsion topshiriqlar bankini yaratish va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etish zarur. Kelgusida ushbu yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlarda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish, avtomatlashtirilgan baholash tizimlarini ishlab chiqish hamda raqamli pedagogik muhitni yanada takomillashtirish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva Sh.A. Pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2012.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2006.
3. Hasanboyeva O.U. Pedagogika: darslik. – Toshkent: Fan, 2010.
4. Ishmuhamedov R.J. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Istiqloq, 2014.
5. Sayidahmedov N.S. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2003.
6. To'xtaxodjayeva M. Pedagogik kommunikatsiya va muloqot madaniyati. – Toshkent: O'qituvchi, 2011.